

УДК 658:504.03

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-9-16>**Полятикін С.О.**здобувач наукового ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський національний аграрний університет

МОТИВАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕЛЕНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У результаті узагальнення думок вчених та враховуючи специфіку аграрних підприємств визначено, що управління інноваційною діяльністю – це управлінське рішення стосовно поставлених інноваційних цілей та завдань по використанню інноваційних ресурсів, інтелекту, ідей, мотивів поведінки працівників підприємства з метою підвищення його технологічного рівня, конкурентоспроможності виробництва, забезпечення стабільних позицій на ринках. Доведено, особливе місце в цьому процесі належить мотивації. Мотивація являє собою в основному психофізіологічний стан. Вона розвиває в працюючих бажання займатися тією чи іншою справою. Першорядну роль в даному процесі відводиться побажанням творити за ради здійснення своєї мети. Саме це відіграє важливу роль в формуванні та здійсненні бажаних цілей. З погляду на це, для того щоб вдало рухатись навістрів меті, доцільно не лише проектувати і організувати діяльність, але й підшукувати реальні шляхи, реалізувати їх відповідно до розробленого плану. Результативне здійснення функції мотивації вимагає перш за все розуміння того, що підштовхує індивідуальність до праці. А також поняття того, як спрямувати відповідні бажання з метою досягнення цілей товариства. Знарядям спонукання кадрів до цілеспрямованої поведінки є винагородження. В побудові управління під винагородженням розбирається чималий діапазон реальних дій, що засновані на системі цінностей людини. Психологія і соціологія розглядаються спонукання на межі поведінкового прояву потреб, направлених до здобутку цілей.

Ключові слова: мотивація, управління, зелені інвестиції, інновації, ризики, пропозиції, технології, точне землеробство, аграрні підприємства.

Poliatykin Serhii

Sumy National Agrarian University

MOTIVATION IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF GREEN INVESTMENTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

As a result of summarizing the opinions of scientists and taking into account the specifics of agricultural enterprises, it was determined that the management of innovative activities is a managerial decision regarding the set innovative goals and tasks for the use of innovative resources, intelligence, ideas, motives of the behavior of the enterprise's employees in order to increase its technological level, competitiveness of production, ensuring stable positions on the markets. It has been proven that motivation has a special place in this process. Motivation is basically a psychophysiological state. It develops in workers the desire to engage in this or that business. The primary role in this process is given to the desire to create for the sake of realizing one's goal. It is this that plays an important role in the formation and realization of the desired goals. In view of this, in order to successfully move towards the goal, it is advisable not only to design and organize activities, but also to look for real ways, to implement them in accordance with the developed plan. The effective implementation of the function of motivation requires, first of all, an understanding of what motivates an individual to work. And also the concept of how to direct the corresponding desires in order to achieve the company's goals. Rewards are a tool for encouraging personnel to behave in a purposeful manner. In the construction of management, a considerable range of real actions based on the system of human values is understood under reward. Psychology and sociology consider motivation on the border of behavioral manifestation of needs aimed at achieving goals. Proposals have been developed for the introduction of a technological innovation – a system of precision agriculture and the involvement of two new staff units in this work: an agronomist – a researcher and a specialist in precision agriculture. As a result, an increase in revenue from such a management decision is expected, which will exceed the costs of implementing the planned measures. The purchase of two unmanned aerial vehicles for the purposes of agricultural production is substantiated as a technical innovation. It has been proven that when productivity increases due to the use of technical innovation, the company's income increases. With the help of the method of simulation modeling, the scenarios of the development of the enterprise were developed, the feasibility of investing in the innovative activity of agricultural enterprises was proved.

Keywords: motivation, management, green investments, innovations, risks, proposals, technologies, precision agriculture, agrarian enterprises.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток конкуренції ставить нові виклики перед керівниками аграрних підприємств. На особливу увагу заслуговують питання дієвої організації інноваційної діяльності на підприємстві, та не лише впровадження інновацій, а ще більш актуальними є питання щодо належного управління цим видом діяльності. Адже управління інноваційною діяльністю це ключовий елемент, від ефективності якого залежить підвищення добробуту

суспільства в цілому, розвиток підприємницької діяльності окремого господарюючого суб'єкта та добробут всіх його працівників. Зважаючи на це проблема управління та адміністрування інноваційною діяльністю в сільськогосподарських підприємствах стає особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики пов'язаної з питаннями мотивації в системі управління інноваціями та зеленими

інвестиціями, приділено значну увагу в роботах багатьох вчених, зокрема таких як: О. Бухало, І. Малиш [1], Н. Гнатюк, Н. Фішук [3], Б. Гузар, О. Прокопчук, К. М. Мельник [2], О. Гуроров, Л. І. Михайлова, С. Г. Турчина, І. О. Шарко [4], С. П. Соколюк [5], К. В. Якуб [7] та інші.

Постановка завдання. Обґрунтування пропозицій щодо поліпшення управління інноваційною та інвестиційною діяльністю аграрних підприємств, в основу якого покладено впровадження технологічних, технічних та управлінських інновацій. Визначення ролі, місця та значення мотивації в системі управління зеленими інвестиціями. Дослідження запропонованих інноваційних заходів в системі управління зеленими інвестиціями, де моделюється сценарний розвиток доцільності їх запровадження на аграрному підприємстві.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що здійснені дослідження дозволяють визначити значення мотивації як чинника в системі управління зеленими інвестиціями аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті узагальнення думок вчених та враховуючи специфіку аграрного виробництва визначено, що управління інноваційною діяльністю – це управлінське рішення стосовно поставлених інноваційних цілей та завдань по використанню інноваційних ресурсів, інтелекту, ідей, мотивів поведінки працівників підприємства з метою підвищення його технологічного рівня, конкурентоспроможності виробництва, забезпечення стабільних позицій на ринках в системі управління зеленими інвестиціями [1, с. 345].

Мотивація являє собою в основному психофізіологічний стан. Вона розвиває в населення бажання займатися тією чи іншою справою. Першорядну роль в даному процесі відводиться побажанням творити за ради здійснення своєї мети. Саме це відіграє важливу роль в формуванні та здійсненні бажаних цілей. З погляду на це, для того щоб вдало рухатись навстріч меті, доцільно не лише проектувати і організувати діяльність, але й підшукувати реальні шляхи, реалізувати їх відповідно до розробленого плану. Мотивація поділяється на індивідуальну чи колективну. В першу чергу це формується в залежності від особистої зацікавленості персони чи громади. Вважаю, що мотивація у більш ширшому понятті являє собою процес підштовхування трудівників до відповідної функції з метою досягнення цілей товариства.

Результативне здійснення функції мотивації вимагає перш за все розуміння того, що підштовхує індивідуальність до праці. А також поняття того, як спрямувати відповідні бажання з метою досягнення цілей товариства. Знаряддя спонукання кадрів до цілеспрямованої поведінки є винагородження. В побудові управління під винагородженням розбирається чималий діапазон реальних дій, що засновані на системі цінностей людини. Психологія і соціологія розглядають спонукання на межі поведінкового прояву потреб, направлених до здобутку цілей.

Теорія мотивації заснована на відображенні платонічних потреб, що змушують особистість діяти саме таким чином, а не альтернативно. Інакше кажучи, авторитетні теорії мотивації проявляють собою експерименти сформулювати і систематизувати вимоги населення, що підштовхують до дій. Враховуючи бажання

підлеглих, менеджер уміє організувати угоди з метою їх задоволення так, щоб здобути досягнення мети з організації на виробництві [4, с. 105].

В залежності від досягнення особистістю своєї мети, її побажання можуть бути задоволеними, частково задоволеними, незадоволеними. Рівень задоволення бажання відображається на спонуканні чи мотивації поведінки особи в майбутньому. Особисті бажання та вимоги спонукають людину до задоволення її потреби. Саме тому зміст мотивації формується в залежності від до створення умов, що дозволяють особам почувати, що саме таким поведінням будуть задоволені їх бажання. І саме такою поведінкою забезпечиться здійснення цілей діяльності аграрного підприємства.

Бажання представляє собою окреме становище психіки індивіда, усвідомлена ним незадоволеність, почуття нестачі чогось, віддзеркалення несумісності між духовним станом і зовнішніми установами.

При цьому потреби людей розподіляють на:

- потреби первинного роду, що за своєю сутністю є фізіологічними (потреби в їжі, сні тощо);
- потреби вторинного роду, що мають соціально-психологічну основу (потреби в повазі, владі, визнанні заслуг тощо).

Потреби первинного роду сформовані в людині генетично, а вторинного роду виступають результатом їхньої суспільної життєдіяльності. Попити несила природно запричімати або промірювати. Їх існування підтверджується лише спостереженням поведінки людей.

У випадку коли особа дійсно відчуває конкретну потребу то це формує в ній бажання виконати відповідну функцію, направлену на вдоволення цієї потреби. Саме такі дії формують спонукання. Таким чином, спонукання представляє собою потребу, усвідомлену як необхідність виконання цілеспрямованих функцій. Саме в цьому випадку поведінка особистості відображається як спосіб задоволення потреби.

Розглядаючи різні види вдоволеності та потреби особистостей, необхідно констатувати той факт, що основні, корінні, життєві потреби і надалі існуватимуть і будуть задовольнятися. Відповідні критерії мотивації детонують і на систему управління зеленими інвестиціями аграрних підприємств.

Надзвичайно складні умови, що нині склалися для господарювання, на наше переконання, в жодному разі не повинні бути підставою для відмови від подальшого розвитку аграрних підприємств в частині запровадження інновацій в розвиток зелених інвестицій.

Управління інноваційною діяльністю має на меті створення механізму, який дозволяє комплексно впливати на інноваційну активність підприємства, раціонально використовувати наявний науково-технічний потенціал підприємства, бюджетні та власні кошти, при цьому отримувати корисний результат у найкоротші строки. Проте, в умовах обмежених ресурсів в першу чергу варто більш чітко концентруватись на тих інноваціях, які дають найвищий економічний ефект при затратах найменших ресурсів, доцільно більш прискіпливо виставляти пріоритети про формування та управління зеленими інвестиціями [2, с. 145].

Світова та вітчизняна економічна наука і практика господарювання свідчать про те, що універсальним кількісним індикатором ефективності здійснення

інноваційної діяльності виступає прибуток підприємства. Кожне аграрне підприємство самостійно розробляє стратегію своєї діяльності, погоджуючи її з акціонерами, тому від правильно обраного вектору розвитку залежить як прибутковість зокрема так і рівень ефективності його діяльності в цілому. Для повного уявлення та з метою напрацювання пропозицій щодо вдосконалення інноваційної діяльності в системі управління зеленими інвестиціями розглянемо на якому рівні прибуток підприємства від інноваційної діяльності (таблиця 1).

Як свідчать дані таблиці 1, в аграрному підприємстві в 2022 р. в порівнянні з 2020 р. спостерігається скорочення обсягів виробництва і реалізації інноваційної продукції на 33045 тис. грн, або на 67,9%. Разом з тим зменшується і сума витрат на інноваційну діяльність на 17848 тис. грн, або на 68,6%. В результаті цього сума прибутку від інноваційної діяльності скоротилася на 15197 тис. грн, тобто на 67,2%. Прибуток на 1 грн. витрат на інноваційну діяльність зріс лише на 4,5% і склав у 2022 р. – 91 коп. на 1 грн витрат, що свідчить про досить високу їх окупність.

Дані таблиці 2 дозволяють стверджувати, що ефективність управління зеленими інвестиціями в частині інноваційної діяльності аграрного підприємства за досліджуваній період підвищилася, так як частка власних коштів у загальній сумі інновацій підприємства зросла на 9,5%, а рентабельність інноваційної діяльності зросла на 3,9% і склала в 2022 р. тобто більше 90%. З наведених розрахунків можемо зробити висновок, що ефективність управління інноваційною діяльністю знаходиться на дуже високому рівні.

Враховуючи проведені розрахунки ми вважаємо, що забезпечення ефективної інноваційної діяльності можливе лише шляхом здійснення належного управ-

ління тому системний підхід і сама система управління інноваційною діяльністю підприємством відіграє ключову роль в його результативності [3, с. 55].

Суб'єкти апарату управління через управлінські рішення щодо обрання конкретних механізмів і методів управління впливають на об'єкти управління. Об'єктом управління в даній системі є всі процеси інноваційної діяльності підприємства та мотивація працівників аграрного підприємства, які безпосередньо займаються інноваційною діяльністю або ті яким поставлено завдання виконувати окремі операції пов'язані з даним видом діяльності чи доведеними до їхнього виконання управлінські рішення в межах реалізації завдань програм інноваційного спрямування. Мотивація в системі управління зеленими інвестиціями аграрних підприємств це ще й необхідні засоби для здійснення інноваційної діяльності [4, с. 185].

Суб'єкти апарату управління інноваційною діяльністю впливають на об'єкт управління шляхом формування та доведення управлінських рішень до виконавців, які націлені на реалізацію функцій планування, організування, мотивування, контролювання і регулювання інноваційної діяльності за допомогою певних методів управління.

Одним із найважливіших напрямів удосконалення системи управління інноваційною діяльністю є сприйняття самим керівником інноваційної діяльності як основи формування єдиної команди та економічного і соціального розвитку підприємства. Ключова роль в оновленні інноваційної культури та її використанні в процесі управління відводиться безпосередньо керівнику аграрного підприємства, через пошук шляхів та способів мотивації [5, с. 105].

Мотивування керівництва в напрямку інформування колективу з сучасними розробками та конкрет-

Таблиця 1

Прибуток за результатами інноваційної діяльності ПСП «Слобожанщина Агро»

Показники	Роки			Відхилення, (+; -)	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне, %
Виручка від реалізації інноваційної продукції, тис. грн.	48648	20297	15603	-33045	32,1
Обсяг витрат на інноваційну діяльність, тис. грн.	26024	11518	8176	-17848	31,4
Прибуток, тис. грн.	22624	8779	7427	-15197	32,8
Прибуток на 1 грн. витрат, грн.	0,87	0,76	0,91	0,04	104,5

Джерело: власні розрахунки автора на основі звітності підприємства: ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

Таблиця 2

Оцінка ефективності управління інноваційною діяльністю ПСП «Слобожанщина Агро»

Показники	Роки			Відхилення, (+; -)
	2020	2021	2022	
Реальна вартість майна	1542071	1836306	2534471	992400
Коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним капіталом	0,872	0,763	0,927	0,055
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,162	0,281	0,082	-0,081
<i>Власні оборотні кошти / Оборотні активи</i>				
Коефіцієнт маневреності	0,128	0,237	0,073	-0,055
<i>Власні оборотні кошти / Власний капітал</i>				
Рентабельність інновацій	86,94	76,22	90,84	3,90
Питома вага власних коштів у загальній сумі інновацій	78,2	77,4	87,7	9,5

Джерело: розраховано автором на основі звітності підприємства: ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

ними ініціативами для їх впровадження є ключовою в системі управління зеленими інвестиціями аграрних підприємств. Коли йдеться про впровадження інновацій, потрібно в першу чергу враховувати, що люди – це найголовніше та найскладніше. Психологія сприйняття інновацій, це щонайменше три різні реакції співробітників на впровадження, в нашому випадку, точного землеробства в підприємстві. Та і взагалі прийняття управлінських рішень в процесі діяльності [6, с. 74].

Розвиваючи питання стосовно мотивації інноваційної культури персоналу вважаємо, що першочергово має бути діалог де співучасниками всього того, що відбувається в аграрному підприємстві чи буде відбуватися має бути працівник. З метою поширення зацікавленості та мотивації до участі потрібні бути розроблені заходи в плановому порядку, включені до колективного договору чи положень профспілкової організації. Результати вивчення зарубіжного досвіду засвідчують вплив інноваційної сприйнятливості та інноваційної культури як складових інноваційної діяльності на результативні показники господарювання при управлінні інвестиціями. Науковцями встановлено, що при зміні рівня інноваційної культури економічні показники за чистим доходом можуть зростати в декілька разів [7, с. 168].

Тому враховуючи викладене, вважаємо, що керівництву аграрних підприємств доцільно активніше вести роботу в напрямку розвитку інноваційної культури серед працівників підприємства. Важливим в цьому

напрямку є залучення до цієї роботи спеціалістів з різних напрямків (економістів, агрономів, інженерів та інших).

Окремо хочеться наголосити на тому, що аграрні інновації, зокрема такі як GPS у тракторах або інші цифрові технології, потребують від працівників відповідних знань та умінь для використання. Всі ці заходи потребують додаткових інвестицій в аграрне виробництво. Тому доцільно, також, всьому персоналу підприємства активніше самостійно підвищувати рівень своїх професійних знань та рівень інноваційної грамотності через участь у семінарах, тренінгах, обов'язковому постійному підвищенні професійних та інноваційних знань працівників підприємства.

Висновки. На сучасному етапі мотивація в системі управління зеленими інвестиціями аграрних підприємств всебічно впливає на виробництво і є важливим резервом його інтенсифікації і підвищення ефективності. Оскільки розробка інновацій – це творчий процес, то формується мотивація управління ним в рамках одного конкретного підприємства ґрунтується виключно на створенні сприятливих умов для інноваційної активності працівників, розвитку їх креативності, вмінні нестандартно мислити при розв'язанні повсякденних задач підприємства. Процес мотивації інноваційного розвитку аграрного підприємства буде ефективним за умови наявності у структурі управління певних ланок, які відповідатимуть за цю ділянку роботи та матимуть до цього власний інтерес.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухало О. В., Малиш І. А. Сутність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків : ХНАУ, 2020. № 1. С. 341–351.
2. Гузар Б. С., Прокопчук О. Т., Мельник К. М. Інноваційно-інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору національної економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Нepochatenko та ін.: Економічні науки. Випуск 94. Ч. 2. Умань, 2019. С. 141–160.
3. Гнатюк Н. В., Фіщук Н. Ю. Посилення кадрового потенціалу сільських громад в сучасних умовах децентралізації. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 10. С. 53–59.
4. Михайлова Л. І., Гуртов О. І., Турчіна С. Г., Шарко І. О. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 234 с.
5. Соколюк С. П. Інноваційний розвиток підприємств аграрного сектора економіки в умовах інституційних змін. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2019. Том 57. № 2. С. 107–114.
6. Турчіна С. Г., Якуб К. В. Роль планування в управлінні інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Дніпро, 20 вересня 2022 р. Дніпро : ДДАЕУ, 2022. С. 73–74.
7. Якуб К. В. Особливості управління інноваційною діяльністю сільськогосподарського підприємства. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 листопада 2022 р. Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. С. 167–168.

REFERENCES

1. Bukhalo O. V., Malyshev I. A. (2020). Sutnist orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiynoho rozvytku ahrarnykh pidpryyemstv [The essence of the organizational and economic mechanism of innovative development of agricultural enterprises]. *KHNAU Bulletin. Series "Economic Sciences"*. Kharkiv: KHNAU. No. 1. P. 341–351. (in Ukrainian)
2. Huzar B. S., Prokopchuk O. T., Melnyk K. M. (2019). Innovatsiyno-investytsiynе zabezpechennya rozvytku ahrarnoho sektoru natsionalnoyi ekonomiky Ukrainy [Innovative and investment support for the development of the agricultural sector of the national economy of Ukraine]. *Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture* / Ed.: O. O. Nepochatenko et al.: Economic sciences. Issue 94. Part 2. Uman. P. 141–160. (in Ukrainian)
3. Hnatiuk N. V., Fishchuk N. Yu. (2019). Posylennya kadrovoho potentsialu silskykh hromad v suchasnykh umovakh detsentralizatsiyi [Strengthening the personnel potential of rural communities in modern conditions of decentralization]. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*. No. 10. P. 53–59. (in Ukrainian)
4. Mykhaylova L. I., Gutorov O. I., Turchina S. G., Sharko I. O. (2015). Innovatsiynyy menedzhment [Innovative management]. Kyiv: Center for Educational Literature, 234 p. (in Ukrainian)
5. Sokolyuk S. P. (2019). Innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstv ahrarnoho sektora ekonomiky v umovakh instytutysyynkh zmin [Innovative development of enterprises in the agrarian sector of the economy in conditions of institutional changes]. *Galician Economic Herald*. Ternopil: TNTU. Volume 57. No. 2. P. 107–114. (in Ukrainian)

6. Turchina S. G., Yakub K. V. (2022). Rol planuvannya v upravlinni innovatsiynoyu diyalnistyu silskohospodarskykh pidpryyemstv [The role of planning in the management of innovative activities of agricultural enterprises]. *Actual problems of economics, management and marketing in agrarian business*: materials of the International Scientific and Practical Internet Conference, Dnipro, September 20, 2022. Dnipro: DDAEU. P. 73–74. (in Ukrainian)

7. Yakub K. V. (2022). Osoblyvosti upravlinnya innovatsiynoyu diyalnistyu silskohospodarskoho pidpryyemstv [Peculiarities of management of innovative activities of an agricultural enterprise]. *Globalization and development of innovative systems: trends, challenges, prospects*: materials of the First International. science and practice conference, November 3–4, 2022. State University of Biotechnology. Kharkiv, pp. 167–168. (in Ukrainian)